

Nr 730

Av herr Petersson m. fl., om vissa åtgärder till stöd för glesbygdernas befolkning.

(Lika lydande med motion nr 582 i Första kammaren)

Den pågående strukturomvandlingen och den därav följande koncentrationen av befolkningen till tätorter medför för glesbygderna stora problem. Dessa innebär icke endast en förändring av de sociala och ekonomiska villkoren utan ändrar också delvis karaktären hos glesbygdens samhälle.

Det svenska landskapet med sin karaktär av kulturbygd, sina många vattendrag och stora skogar har under alla tider utgjort en tillgång såväl för den bofasta befolkningen som för turister. Kommunbildningarna år 1862 kom till stånd med de gamla socknarna som underlag, och varje kommun kom att utgöra en administrativ och ekonomisk enhet. Företagsamheten var relativt jämnt fördelad över hela landet, jordbrukare, hantverkare och affärsidkare fanns på de flesta ställen verksamma. Den lokala skolan utgjorde kommunens kulturella centrum, och sysselsättningsproblemen löstes oftast inom den egna kommunen. Ingen önskar att få denna tid med sina stora problem åter, men situationen i dag har totalt förändrats. Nedläggningen av jordbruk, ungdomarnas inflyttning till tätorterna på grund av svårigheterna för glesbygdskommunerna att erbjuda arbetstillfällen liksom centraliseringen av utbildningen har för många orter inneburit en kraftig avfolkning. En levande landsbygd har förvandlats till en bostadsort för ett fåtal människor som ännu har sysselsättning och för människor som är så gamla att de inte kan tänka sig en förflyttning.

Ur miljösynpunkt har denna utveckling ofta varit olycklig men knappast kunnat undvikas då den är en följd av människornas strävan mot en högre personlig standard. Samtidigt har den inneburit att landskapsvärden åsidosatts och landskapsbildningen förändrats av ogynnsam växtlighet och förfallna byggnader. Emellertid vill vi tro att vi nu nått en vändpunkt i denna miljöförstöring. Människornas vaknande intresse för naturen har i samband med den ökade fritiden inneburit att de reser krav på ett ökat utnyttjande av glesbygderna för rekreationsändamål. Från samhällets sida blir det dock nödvändigt med kraftfulla insatser för att dessa krav skall kunna tillgodoses. Vi har i vårt land möjligheter till friluftsliv kanske i större utsträckning än något annat land i Europa. Vi måste emellertid utnyttja dessa möjligheter på ett skonsamt sätt så att inte stora naturvärden spolieras. Vi får inte genom att skylla på avstånd och dåligt klimat undandraga oss ansvaret för en effektiv landskapsvård som en ökad turism möjliggör. Turismen erbjuder för glesbygderna ökade tillfällen till sysselsättning för den bofasta befolkningen och skapar därför nya förutsättningar för dem som önskar bo kvar. Ingen kunde för något decennium sedan förutsäga

den enorma omfattning som svenska charterresor till sydliga länder skulle få. I dag kan vi däremot med stor sannolikhet påstå att våra glesbygder och ödemarker i framtiden kommer att utöva stor lockelse på stora delar av Europas befolkning.

Det finns en tendens till att man i dag när man planerar för fritidsbebyggelse i alltför liten omfattning tar hänsyn till människors krav på enskildhet och orörd natur. Att detta krav existerar bevisas tydligt av den stigande efterfrågan på ödetorp och nedlagda mangårdsbyggnader. Vi ser med tillfredsställelse att landskapsförstöringen uppbromsas och gammal kulturbygd hålls levande.

Däremot ställer vi oss mer tveksamma till fördelen med att planera nybyggd fritidsbebyggelse huvudsakligen i form av gruppbebyggelse. Vi är medvetna om att det är sanitära hänsyn som i många fall medfört en sådan centralisering av bebyggelsen. Samtidigt vill vi emellertid erinra om att naturresursutredningen konstaterat att det minst miljöförstörande destruktionsförfarandet utgörs av multrum, vilket är enkelt att ordna vid glesbebyggelse. Många människor torde i framtiden komma att ordna avloppsfrågan så för att i gengäld slippa att bo i gruppbebyggelse. Vid planeringen av fritidsbebyggelse måste hänsyn tas därtill.

En allt större del av turismen sker med användande av bilen som samfärdsmedel. Detta innebär emellertid inte att man får åsidosätta den bofasta befolkningens krav på tillfredsställande kommunikationer. Vi ifrågasätter starkt om endast lönsamhetsberäkningar får ligga till grund för utformande av reguljära förbindelser. Vi har alla accepterat värdet av en viss lokaliseringspolitik, medvetna om att lönsamhetskraven inte alltid kan få vara avgörande utan stundom måste vika för hänsyn till ortens sysselsättningsmöjligheter i övrigt. Vi anser emellertid att en sådan lokaliseringspolitik inte får medföra att samhället samtidigt undandragor ortens bofasta befolkning möjligheter till tillfredsställande kommunikationer. Den fortgående järnvägsnedläggelsen innebär för många kommuner en stor försämring, men nedläggelsen skall i viss mån kompenseras genom inrättandet av reguljära busslinjer. Emellertid saknas i dag en samplanering av dessa båda kommunikationsmedel. Denna planering måste syfta till att fullständigt samordna buss- och tågkommunikationerna, även i pris- och servicehänseende. Då en järnvägslinje ersättes med en busslinje innebär detta samtidigt att en del tidigare förmåner försvinner. Det måste därför vara möjligt att köpa biljett för kombinerad buss- och järnvägsresa med utnyttjande av den kvantitetsrabatt som den längre sträckan berättigar till. På samma sätt måste järnvägens rabattkort liksom andra former av nedsättningsbiljetter gälla såväl på buss- som på tågresor. Inte minst önskvärt är det att pensionärernas speciella rabattkort, det s. k. 67-kortet, får gälla även på statens järnvägars bussar. Vid stationerna måste ankomst- och avgångstider mellan olika kommunikationsmedel samordnas. Möjligheter till godstransport och postbefordran får inte försämrats i samband med järnvägsnedläggelser.

Skolbarnens kommunikationsproblem måste nog observeras. Det kan icke vara rimligt att barn på vissa orter måste färdas i skolskjuts över tre timmar per dag.

Allt fler ungdomar söker sig i dag till gymnasial utbildning. Detta gäller även glesbygderna, varför frågan om inackordering måste bli tillfredsställande löst. I de

flesta glesbygder torde det bli nödvändigt att anordna särskilda inackorderingshem vid skolorten för barn med lång restid.

Skolans försvinnande från de mindre kommunerna har i många fall betytt en kulturell utarmning. Televisionen har emellertid samtidigt gett människorna möjlighet att ta del av kulturföreteelser från praktiskt taget hela världen. Televisionen kan dock inte ersätta den direkta kulturkontakten. Avfolkningen har ofta medfört att biblioteket lagts ned, sångkören har upphört med sin verksamhet och studiecirkelarna har inte längre kunnat samla tillräckligt många deltagare. Den kulturella servicen från samhällets sida får inte enbart göras beroende av besöksfrekvens och annan "lönsamhetsberäkning". Vi ser med tillfredsställelse en utökning av rikskonsertverksamheten och förutsätter att glesbygdernas möjligheter att komma i kontakt med teaterverksamhet i framtiden utökas. Behovet av stora centralbibliotek får inte innebära att landsbygdens mindre bibliotek måste upphöra. Ett av motiven till att allt fler flyttar till större tätorter, även i de fall då sysselsättningsmöjligheter fortfarande finns, är svårigheterna att ordna sjuk- och hälsovården på ett tillfredsställande sätt. Detta är till stor del ett kommunikationsproblem, och vi vill starkt understryka kravet på att ett generöst bedömande kommer till stånd när det gäller ersättning från sjukkassa för sjukresor. Möjligheterna att i vissa fall också lämna ersättning för resa till läkare för förebyggande hälsovård bör bli föremål för prövning.

Åldersfördelningen hos glesbygdens befolkning kommer att förändras ytterligare med en allt högre genomsnittsålder som följd. Detta innebär i praktiken att förhållandet mellan antalet i kommunen arbetsföra individer och pensionärer blir mycket ofördelaktigt och leder till att åldringsvården tar en stor andel av kommunens budget. Detta kan innebära att kommunen måste åsidosätta andra åtgärder, som kanske kunde bidra till att minska utflyttningen.

I en del kommuner är redan nu genomsnittsåldern så hög att åldringsvården utgör en orimligt stor belastning på den kommunala budgeten. Av detta skäl bör undersökas möjligheten att genom statsmedel underlätta för dessa kommuner att ge sina gamla en förstklassig vård.

Givetvis utgör sysselsättningsfrågan den viktigaste delen av glesbygdens problem. Men även med en mycket aktiv lokaliseringspolitik kommer avfolkningen att fortsätta. Det gäller i dag i första hand att bromsa upp denna avfolkning genom att underlätta för befolkningen att få rimlig samhällsservice.

I årets statsverksproposition redovisas bl. a. inom regeringens kansli pågående undersökningar om glesbygdernas problem. Riksdagen förelägges också vissa förslag till glesbygdensinsatser — mest av försökskaraktär — som en följd av dessa undersökningar. Vi hälsar detta med tillfredsställelse. Med nuvarande utveckling är tyvärr inte glesbygdens problemen av övergående art, utan åldersfördelningen kan i framtiden förväntas bli ännu ogynnsammare än nu, och det vi kallar glesbygdens problem kommer att beröra allt vidare bygder.

Frågan om hur folket i glesbygderna skall få trygghet för en fortlöpande god service är av så stor politisk betydelse att den bör anförtros åt en parlamentarisk utredning.

I särskild motion göres hemställan beträffande statens järnvägars 67-kort och rabattkort.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt utreda och för riksdagen framlägga förslag om vilka åtgärder som bör vidtagas för att befolkningen i landets glesbygder skall på ett rättvist sätt få del av det stigande välståndet och erbjudas en tillfredsställande social och kulturell service, varvid särskilt bör beaktas

- a) kommunikationsproblemen i bygder där järnvägen lagts ned,
- b) utformningen av fritidsbebyggelsen och dess sanitära problem,
- c) ordnande av skolskjutsar och inackorderingshem för studerande barn från glesbygder,
- d) möjligheter att tillfredsställande ordna åldringsvården i kommuner med hög genomsnittsålder,
- e) möjligheter att genom ekonomiskt lönsamma åtgärder bibehålla det svenska odlingslandskapet även i de trakter där traditionell jordbruksdrift inte längre bedrivs.

Stockholm den 26 januari 1968

<i>Per Petersson (h)</i>	<i>Bo Turesson (h)</i>	<i>Gunnar Oskarson (h)</i>
<i>Per-Eric Ringaby (h)</i>	<i>Carl Eric Hedén (h)</i>	<i>Eric Krönmark (h)</i>
<i>Jöns Nilsson (h)</i> i Bästekille	<i>Ingrid Sundberg (h)</i>	<i>Tore Nilsson (h)</i> i Agnäs
<i>Carl-Wilh. Lothigius (h)</i>	<i>Erik Magnusson (h)</i> i Tumhult	<i>Filip W. Fridolfsson (h)</i> i Stockholm
<i>Hans Nordgren (h)</i>		<i>Allan Åkerlind (h)</i>
